

הלכות עדות פרק ח

א. מי שחתם על השטר, ובא להעיד על כתב ידו בבית דין, והפיר כתב ידו, שזה הוא בודאי, אבל אינו זוכר העדות כלל, ולא ימצא בלבו זכרון שזה לזה מזה מעולם הרי זה אסור להעיד על כתב ידו זה בבית דין: שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה, אלא על הממון שבשטר הוא מעיד שזה חייב לזה, וכתב ידו, כדי להזכירו הדבר; אבל אם לא נזכר, לא יעיד.

ב. אחד הזוכר את העדות מעצמו אחר שראה כתב ידו, או שהזכירוהו אחרים ונזכר ואפלו הזכירו העד השני שהעיד עמו אם נזכר, הרי זה מעיד. אבל אם הזכירו התובע עצמו אף על פי שנזכר אינו מעיד, מפני שזה דומה בעיני בעל דין כאלו העיד לו בשקר בדבר שלא ידע.

ג. ולפיכך אם היה התובע תלמיד חכמים, והזכיר התובע הזה את העד ונזכר הרי זה יעיד לו: שתלמיד חכמים יודע שאלמלי לא זכר הדבר, לא היה מעיד. וקל הוא שהקילו בדיני ממונות, שאף על פי ששכח הדבר מכמה שנים, והכתב הוא שהזכירו הדבר הרי זה מעיד.

ד. הואיל והדבר כן, שטר שיצא לבית דין, ובאו עדיו ואמרו, כתב ידינו הוא זה, אבל מעולם לא ידענו עדות זו, ואין אנו זוכרין שזה לזה מזה או מכר לו לא נתקיים השטר, והרי הוא פתור: עד שיזכרו עדותן. וכל מי שאינו דן כזה לא ידע בדיני ממונות, בין ימינו לשמאלו.

ה. אבל אם היה כתב ידם יוצא ממקום אחר, או שהיו עדים שזה כתב ידם מקימין את השטר. ואין משגיחין על דבריהן שאמרו, אין אנו זוכרין עדות זו: שמא חזרו בהן, וזה שאמרו אין אנו זוכרין, כדי לבטל השטר; וכאלו אמרו קטנים היינו, פסולי עדות היינו שאינן נאמנין, הואיל ויתקיים השטר שלא על פיהם.

ו. ומפני טעם זה מקימין כל השטרות, ואין אנו צריכין להביא עדים ולשאל אותם, אם הם זוכרין עדות זו, או אינם זוכרין אותה: שאפלו באו ואמרו, אין אנו זוכרין אותה אין שומעין להן, הואיל ואפשר לקימו שלא מפיהן.

ז. אחד הכותב עדותו על השטר, או שנמצא כתוב אצלו בפנקסו ובכתב ידו, פלוני העיד אותי עליו ביום פלוני בכך וכך אם זכר מעצמו, או הזכירוהו אחרים ונזכר מעיד. ואם לאו, אסור להעיד: שאין זה דומה אלא למי שאמר לו אדם נאמן, פלוני יש לו אצל פלוני כך וכך, והעיד הוא, שיש לזה אצל זה; והוא אינו יודע מן הדבר כלום, אלא מפי אחר שמע והעיד.

הלכות עדות פרק ט

א. עשרה מיני פסלנות הם; כל מי שנמצא בו אחד מהן, הרי הוא פסול לעדות. ואלו הן הנשים, והעבדים, והקטנים, והשוטים, והחרשים, והסומים, והרשעים, והבזויין, והקרובין, והנוגעין בעדותן; הרי אלו עשרה.

ב. נָשִׁים פְּסוּלוֹת לַעֲדוֹת מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים" (דברים יז), לְשׁוֹן זָכָר, לֹא לְשׁוֹן נִקְבָּה. וְכֵן הִטְמִטּוּם וְהֶאֱנִדְרָגִינוּס פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סֵפֶק אִשָּׁה. וְכָל מִי שֶׁהוּא סֵפֶק כָּשֶׁר, סֵפֶק פְּסוּל הָרִי הוּא פְּסוּל: שְׁאִין הָעֵד בָּא אֲלֵא לְהוֹצִיא מִמּוֹן עַל פִּיו, אוֹ לְחַיֵּב עַל פִּיו; וְאִין מוֹצִיאִין מִמּוֹן מִסֵּפֶק וְאִין עוֹנְשִׁין מִסֵּפֶק, דִּין תּוֹרָה.

ג. הָעֲבָדִים פְּסוּלִין לַעֲדוֹת, דִּין תּוֹרָה: שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֵדִים "וְעִשְׂתֶּם לוֹ, כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו" (דברים יט, יט), מִכָּלֵל שְׁאָחִיו כְּמוֹהוּ מֵה אָחִיו בֶּן בְּרִית, אִף הָעֵד בֶּן בְּרִית. קָל וְחֹמֶר לְגוֹיִים: אִם עֲבָדִים שֶׁהֵן בְּמִקְצַת מִצְוֹת פְּסוּלִין הַגּוֹיִים, לֹא כָּל שֶׁפֶן.

ד. מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין, פְּסוּל. וְכָל מִי שֶׁנִּשְׁתַּחֲרַר, וְהָרִי הוּא מִחֲסֵר גֹּט שֶׁחֲרוּר פְּסוּל: עַד שִׁיגִיעַ הָגֹט לִידוֹ וַיִּטָּבֵל, וַיַּעֲשֶׂה מִכָּלֵל בְּנֵי בְרִית; וְאַחֵר כֶּךָ יַעֲיֵד.

ה. הַקְּטָנִים פְּסוּלִין לַעֲדוֹת מִן הַתּוֹרָה: שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֵדִים "וְעִמְדוּ שְׁנֵי-הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-לָהֶם הָרִיב, לִפְנֵי ה'" (דברים יט, יז) "אֲנָשִׁים", לֹא קְטָנִים. אֲפֹלוּ הָיָה הַקָּטָן נָכוֹן וְחָכָם הָרִי הוּא פְּסוּל, עַד שִׁיבִיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אַחֵר שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה גְּמוּרוֹת. וְאִם הִגִּיעַ לְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, וְנָלַד בּוֹ סִימָן מִסִּימָנֵי סָרִיס הָרִי זֶה סָרִיס, וַיַּעֲיֵד. וְאִם לֹא נָלַד בּוֹ לֹא יַעֲיֵד עַד רַב שְׁנוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ בְּהַלְכוֹת אִישׁוֹת.

ו. קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְכָלֵל שְׁנוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ סִימָנֵי בְּגָרוֹת מִלְּמַעְלָה אֵינוֹ צָרִיךְ. וְאִם לֹא אִין מִקְבָּלִין עֲדוּתוֹ, עַד שִׁיבְדֹק. וְכֵן שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיּוֹם אֶחָד שֶׁהִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתֵּן אִין עֲדוּתוֹ עֲדוֹת בְּקִרְקָעוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מְדַקְדֵּק בְּדִבְרִים: שֶׁהָרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ. אֲבָל בְּעֲדוֹת מִטְּלָטְלִין מִקְבָּלִין עֲדוּתוֹ, הוּאִיל וְהוּא גָּדוֹל.

ז. הַשּׁוֹטָה פְּסוּל לַעֲדוֹת מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ בֶּן מִצְוֹת. וְלֹא שּׁוֹטָה שֶׁהוּא מְהֵלֵךְ עֶרֶם, וּמִשְׁבֵּר כָּלִים וְזוֹרֵק אֲבָנִים בְּלִבָּד; אֲלֵא כָּל מִי שֶׁנִּטְרָפָה דַּעְתּוֹ, וְנִמְצָאת דַּעְתּוֹ מִשְׁבָּשֶׁת תָּמִיד אֲפֹלוּ בְּדִבְרֵי מִן הַדְּבָרִים אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְדַבֵּר וְשׁוֹאֵל כְּעִנְיָן בְּשָׂאֵר דְּבָרִים הָרִי זֶה פְּסוּל, וּבְכָלֵל הַשּׁוֹטִים יַחֲשֹׁב.

ח. הַנִּכְפָּה בַּעַת כְּפִיתּוֹ, פְּסוּל; וּבַעַת שֶׁהוּא בָּרִיא, כָּשֶׁר; וְאַחַד הַנִּכְפָּה מִזְמָן לְזְמָן, אוֹ הַנִּכְפָּה תָּמִיד בְּלֹא עֵת קְבוּעַ: וְהוּא, שְׁלֹא תִהְיֶה דַּעְתּוֹ מִשְׁבָּשֶׁת תָּמִיד שֶׁהָרִי יֵשׁ שָׁם נִכְפִּים שָׁגָם בַּעַת בְּרִיאָתָם, דַּעְתָּן מִטְּרַפֶּת עֲלֵיהֶם. וְצָרִיךְ לְהַתִּישֵׁב בְּעֲדוֹת הַנִּכְפִּים הַרְבֵּה.

ט. הַפְּתִיִּים בְּיוֹתֵר שְׁאִינָן מִכִּירִין דְּבָרִים הַסּוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה, וְלֹא יָבִינוּ עִנְיָנֵי הַדְּבָר כְּדֶרֶךְ שְׁמִיכִינִין שְׂאֵר עִם הָאָרֶץ, וְכֵן הַמְּבַהֲלִין וְהַנְּחַפְּזִין בְּדַעְתָּם, וְהַמְּשַׁתְּגָּעִים בְּדַעְתָּן בְּיוֹתֵר הָרִי כָּל אֵלוֹ בְּכָלֵל הַשּׁוֹטִים. וְדָבָר זֶה, לְפִי מֵה שִׁירָאָה הַדִּין, שְׂאִי אֲפָשָׁר לְכוֹן הַדַּעוֹת בְּכַתֵּב.

י. הַחֲרֵשׁ כְּשׁוֹטָה, שְׁאִין דַּעְתּוֹ נִכּוֹנָה, וְאֵינוֹ בֶּן מִצְוֹת. וְאַחַד חֲרֵשׁ שֶׁמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, אוֹ שְׁשׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר אִף עַל פִּי שֶׁרְאִיתוֹ רְאִיָּה מַעֲלָה, וְדַעְתּוֹ נִכּוֹנָה צָרִיךְ לְהַעֲיֵד בְּבֵית דִּין בְּפִיו, אוֹ שִׁיְהִיָּה רְאִיָּה לְהַעֲיֵד בְּפִיו, וַיְהִיָּה רְאִיָּה לְשֹׁמֵעַ דְּבָרֵי הַדִּינִין, וְהָאִיוֹם שְׁמַאיִמִין עָלָיו.

יא. וכן אם נשתתק אף על פי שנבדק בדרך שבדקין לגטין, ונמצאת עדותו מכוונת, והעיד בפנינו בכתב ידו אינה עדות כלל: חוץ מעדות אשה, לפי שבעגונה הקילו.

יב. הסומין אף על פי שמפירין הקול, וידעו האנשים הרי אלו פסולין מן התורה: שנאמר "והוא עד, או ראה" (ויקרא ה, א) מי שהוא ראוי לראות, הוא שמעיד. והסומה באחת מעיניו, כשר להעיד.

הלכות עדות פרק י

א. הרשעים פסולין לעדות מן התורה, שנאמר "אל-תשת ירך עם-רשע, להיות עד חמס" (שמות כג, א); מפני השמועה למדו, אל תשת רשע עד. ואפלו עד כשר שידע בחברו שהוא רשע, ואין הדינין מפירין רשעו אסור לו להעיד עמו, אף על פי שהיא עדות אמת: מפני שמצטרף עמו; ונמצא זה הכשר השית ידו עם הרשע, עד שנתקבלה עדותו.

ב. ואין צריך לומר עד כשר שהוא יודע בעדות לחברו, וידע שהעד השני שעמו עד שקר שאסור לו להעיד, שנאמר "אל-תשת ירך עם-רשע" (שמות כג, א).

ג. איזה הוא רשע: כל מי שעבר עברה שחייבין עליה מלקות הרי זה רשע, ופסול לעדות, שהרי התורה קראה למחייב מלקות רשע, שנאמר "והיה אם-בן הכות, הרשע" (דברים כה, ב). ואין צריך לומר למחייב מיתת בית דין שהוא פסול, שנאמר "אשר-הוא רשע למות" (במדבר לה, לא).

ד. עבר על עברה שחייבין עליה מלקות מן התורה, הרי זה פסול מן התורה; ואם היה החיוב שבה מדבריהם, הרי זה פסול מדבריהם.

ה. ביצד: אכל בשר בהמה בחלב, או שאכל נבלות ושקצים וכיוצא בהן, בין לתאבון בין להכעיס, או שחלל את יום טוב ראשון, או שלבש שעטנז, שהוא שווע או טווי או נוז הרי זה פסול לעדות מן התורה.

ו. אבל אם אכל בשר עוף בחלב, או שחלל יום טוב שני שלגליות, או שלבש בגד צמר שאבד בו חוט שלפשתן וכיוצא בו הרי זה פסול לעדות מדבריהם. וכבר מנינו כל עברה שחייבין עליה מלקות; וכבר נתבאר בכל מצוה ומצוה דברים שאסורין מן התורה, ודברים שאסורין מדבריהם.

ז. ועוד יש שם רשעים שהן פסולין לעדות, אף על פי שהן בני תשלומין, ואינן בני מלקיות. הואיל ולוקחין ממון שאינו שלהם בחמס פסולין, שנאמר "פי-יקום עד-חמס" (דברים יט, ז): כגון הגנבים והגזלנים אף על פי שהחזיר הרי הוא פסול לעדות, מעת שגנב או גזל.

ח. וכן עד זומם אף על פי שהזם בעדות ממון, ושלם הרי זה פסול מן התורה, לכל עדות. ומאימתי הוא נפסל: מעת שהעיד בבית דין אף על פי שלא הזם על אותה עדות, אלא אחר כמה ימים.

ט. וְכֵן הַמְלִיזָה בְּרִבִּית אֶחָד הַלּוּזָה, וְאֶחָד הַמְלִיזָה שְׁנִיָּהּ פְּסוּלִין לַעֲדוּת: אִם רִבִּית קְצוּצָה עָשׂוּ, הָרִי הֵן פְּסוּלִין לַעֲדוּת מִן הַתּוֹרָה; וְאִם אֶבֶק רִבִּית עָשׂוּ, הָרִי הֵן פְּסוּלִין מִדְּבָרֵיהֶם.

י. וְכֵן כָּל הָעוֹבֵר עַל גִּזְל שְׁלֹדְבָרֵיהֶם, הָרִי הוּא פְּסוּל מִדְּבָרֵיהֶם. פִּיצָד: הַחֲמֻסָּנִים, וְהֵן הַלּוֹקְחִין קָרְקַע אוֹ מַטְלָטְלִין שְׁלֹא בְּרִצּוֹן הַבְּעָלִים אֶף עַל פִּי שְׁנוּתָנִין הַדָּמִים, הָרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין מִדְּבָרֵיהֶם.

יא. וְכֵן הָרוּעִים אֶחָד רוּעָה בְּהֶמָּה דָּקָה, וְאֶחָד רוּעָה בְּהֶמָּה גְּסָה שְׁלֵעֶצְמָן הָרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין: שְׁחֻזְקָתָן פּוֹשְׁטִין בַּגִּזְל, וּמְנִיחִים בְּהֶמְתָּן לְרֵעוֹת בְּשָׂדוֹת וּבַפְּרָדִּסִּים; וּלְפִיכָךְ סֵתָם רוּעָה פְּסוּל. וּמַגְדִּיל בְּהֶמָּה דָּקָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, פְּסוּלִין; אֲבָל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, כְּשֶׁרִין. וּמִתֵּר לְגַדֵּל בְּהֶמָּה גְּסָה, בְּכָל מָקוֹם.

יב. וְכֵן הַמוֹכְסִין, סֵתָמָן פְּסוּלִין מִפְּנֵי שְׁחֻזְקָתָן לִקַּח יוֹתֵר מִדְּבַר הַקָּצוּב לָהֶם בְּדִין הַמְּלָכוֹת, וְלּוֹקְחִין הַיֹּתֵר לְעֶצְמָן. אֲבָל גִּבְאֵי מִנֵּת הַמֶּלֶךְ, סֵתָמָן כְּשֶׁרִין; וְאִם נוֹדַע שְׁלֻקְחוֹ אִפְּלוּ פַּעַם אַחַת, יֵתֵר מִן הָרְאוּי לָהֶם לְגִבּוֹת הָרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין.

יג. וְכֵן מִפְּרִיחֵי יוֹנִים בִּישׁוּב פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שְׁחֻזְקָתָן שְׁגוּזָלִין יוֹנִים שְׁלֹא־חֲרִים בַּחֲנָם. וְכֵן סוֹחְרֵי שְׁבִיעִית וְהֵם בְּנֵי אָדָם שִׁוְשְׁבִין בְּטָלִין, וְכִיּוֹן שְׁפָאָה שְׁבִיעִית, פּוֹשְׁטִים זְרוּעוֹתֶיהֶן, וּמִתְחִילִין לִשָּׂא וּלְתֵן בַּפְּרוֹת שְׁחֻזְקָתָן אֵלּוּ שֶׁהֵן אוֹסְפִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית, וְעוֹשִׂין בָּהֵן סְחוּרָה.

יד. וְכֵן הַמְּשַׁח בְּקִבְיָהּ וְהוּא, שְׁלֹא תִהְיֶה לוֹ אֲמָנוּת אֲלֹא הִיא הוֹאִיל וְאִינוּ עוֹסֵק בִּישׁוּב הָעוֹלָם, הָרִי זֶה בְּחֻזְקָתָּ שְׁאוּכָל מִן הַקִּבְיָה, שֶׁהוּא אֶבֶק גִּזְל. וְלֹא בְּקִבְיָהּ בְּלִבָּד אָמְרוּ, אֲלֹא אִפְּלוּ בְּקִלְפֵי אֲגוּזִים וּקְלִפֵּי רְמוֹנִים.

טו. וְכֵן לֹא יוֹנִים בְּלִבָּד אָמְרוּ, אֲלֹא אִפְּלוּ הַמְּמִירִין בְּבִהֶמָּה חֲיָה וְעוֹף, וְאָמְרוּ כָּל הַקּוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ כָּל הַנוֹצֵחַ אֶת חֲבֵרוֹ, יִטַּל בְּעָלָיו אֶת שְׁנִיָּהּ, וְכֵן כָּל כְּיוּצָא בְּשִׁחוּק זֶה וְהוּא, שְׁלֹא תִהְיֶה לוֹ אֲמָנוּת אֲלֹא שִׁחוּק זֶה הָרִי זֶה פְּסוּל. וְכָל אֵלּוּ פְּסוּלִין מִדְּבָרֵיהֶם.

טז. אֲרִיס שְׁלָקַח דָּבָר מוֹעֵט מִן הַפְּרוֹת שֶׁכָּבְרוּ בִּימֵי נִיסָן וַיְמִי תִשְׁרִי, קָדָם שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָּן אֶף עַל פִּי שְׁלָקַח שְׁלֹא מִדַּעַת בְּעַל הַשָּׂדֶה אִינוּ גָּנֵב, וְכָשֶׁר לַעֲדוּת: שְׂאִין בְּעַל הַשָּׂדֶה מִקְפִּיד עַל זֶה. וְכֵן כָּל כְּיוּצָא בְּזֶה.